

МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТНИ ТУЗИШ МАҚСАДЛАРИ ВА СИФАТ
ТАВСИФЛАРИ

ЦЕЛИ И КАЧЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФИНАНСОВОЙ
ОТЧЕТНОСТИ

OBJECTIVES AND QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF FINANCIAL
STATEMENTS

Дилноза Абдурахимовна Чилматова

ФарДУ, катта ўқитувчи

chilmatova72@gmail.com

Аннотация: Мазкур мақолада молиявий ҳисоботни тузиш мақсади, молиявий ҳисобот тузишда амал қилиш керак бўлган қоидалар ҳамда молия ҳисоботнинг сифат тавсифлари ёритиб берилган.

Калит сўзлар: молиявий ҳисобот, ҳисобот тузиш, ҳисобот шакли, фойда, зарар, даромад, харажат, ҳисобот элементлари

Аннотация: В данной статье описывается цель финансовой отчетности, правила, которым необходимо следовать при подготовке финансовой отчетности, и качественные характеристики финансовой отчетности.

Ключевые слова: планирование, нормирование, затраты, себестоимость продукции, себестоимость продукции, прямые и косвенные производственные затраты, учет затрат.

Abstract: Annotation: This state describes the purpose of financial statements, the rules that are necessary for the preparation of financial statements, and the qualitative characteristics of financial statements.

Key words: planning, rationing, costs, production cost, production cost, direct and indirect production costs, cost accounting.

Молиявий ҳисоботни тайёрлаш учун фойдаланиладиган бухгалтерия тамойилларини халқаро миқёсида бир шаклга келтириш мақсадида бухгалтерия ҳисобининг халқаро стандартлари бўйича Қўмитаси (БҲХСК) тузилган. Ушбу Қўмита томонидан Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари (БҲХС) ишлаб чиқилиб чоп этилган ва ҳамма жойларда тадбиқ этиш ва риоя қилиш учун тавсия этилгандир.

Молиявий ҳисоботни тақдим этиш каби БҲХСнинг асосий мақсадига эришиш учун қуйидагилар белгиланиши керак:

- ✓ вазифаларни ечиш учун талаб этиладиган молиявий маълумот;
- ✓ ахборот тизимини тузиш тамойиллари;
- ✓ молиявий ҳисобот элементлари.

Молиявий ҳисоботнинг мақсади молиявий аҳвол, фаолият натижалари ва молиявий аҳволдаги ўзгаришлар ҳақида маълумот тақдим этишдан иборатдир. Ушбу маълумот кенг доирадаги фойдаланувчиларга қарорларни қабул қилиш учун зарурдир. Ушбу мақсадларда тузилган молиявий ҳисобот аксарият фойдаланувчиларни маълумотга бўлган умумий талабларини қониқтиради. Бирок, молиявий ҳисобот фойдаланувчиларга улар томонидан иқтисодий қарорларни қабул қилиш учун зарур бўлган барча маълумот билан таъминлаш имкониятига эга эмас, чунки у фақат бўлиб ўтиб кетган ҳодисаларнинг молиявий натижаларини акс эттиради ва шунингдек молиявий бўлмаган маълумотни ўз ичига киритади.

Шу билан бирга молиявий ҳисобот корхона раҳбарияти фаолиятига баҳо беради ёки раҳбариятга ишониб топширилган маблағлар учун жавобгарлигини акс эттиради.

Фойдаланувчилар, корхонанинг пул маблағлари ва уларни эквивалентларини яратиш қобилиятини баҳолаши учун, корхонанинг молиявий аҳволи, фаолият натижалари ва молиявий аҳволдаги ўзгаришларга йўналтирилган маълумотларга эга бўлиши керак. Молиявий аҳвол тўғрисидаги маълумот асосан бухгалтерия мувозанатида (мувозанат ҳисоботида) берилади. Корхона фаолиятининг натижалари ҳақида маълумот асосан фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисоботда келтирилади. Молиявий аҳволдаги ўзгаришлар молиявий ҳисоботда алоҳида ўрин эгаллаган ҳисобот (хусусий капиталдаги ўзгаришлар) орқали кўрсатилади.

Молиявий ҳисоботнинг таркибий қисмлари бир-бири билан узвий боғлиқдир, чунки улар бир хил операциялар ва ҳодисаларни турли жавҳаларини акс эттиради. Ҳисоботнинг ҳар бир шакли бошқалардан фарқ қиладиган маълумотни беришига қарамасдан, ҳеч бири бир ашё яккаланиб қолмайди ва фойдаланувчилар учун муайян эҳтиёжларини акс эттирувчи керакли бўлган барча маълумотни етказиб бера олмайди. Масалан, фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисобот, мувозанат ва молиявий аҳволни ўзгариши ҳақидаги ҳисоботларнинг маълумотларисиз фойдаланса, корхонанинг молиявий натижалари ҳақида тўлиқ ахборотни бера олмайди.

Молиявий ҳисоботнинг сифат тавсифлари

Тушунарлик. Молиявий ҳисоботда тақдим этирилган маълумотнинг асосий сифати, бу фойдаланувчилар томонидан тушунарли бўлишидадир.

Ўринлик. Фойдали бўлиш учун маълумот қарорлар қабул қилувчи фойдаланувчилар учун ўринли бўлиши керак.

Муҳимлик. Маълумотнинг ўринлилигига унинг тавсифи ва муҳимлиги жиддий таъсир кўрсатади. Баъзи ҳолатларда фақат маълумот тавсифи унинг ўринлилигини аниқлаш учун етарли бўлмайди.

Ишончлилик. Фойдали бўлиши учун маълумот шунингдек ишончли бўлиши керак. Маълумот агар унда аҳамиятли хато ёки билиб қилинган бузиб кўрсатишлар бўлмаса, фойдаланувчилар ушбу маълумотга ҳаққоният билан тақдим этилганлигига таяниши мумкин бўлса, ишончли деб ҳисобланади.

Ҳаққоний ва холис тақдим этилиши. Фойдали бўлиши учун, маълумот хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий аҳволи, операциялар натижалари, пул маблағлари ҳаракати тўғрисида ҳаққоний ва холис тасаввур яратиши керак.

Мазмунининг шаклдан устунлиги. Агар ҳисоб-китоб ҳужжатларида ва молиявий ҳисоботда ахборот операциялар ва воқеаларнинг мазмунини ишончли даражада акс эттирса, бундай ахборот унинг ҳуқуқий шакли билангина эмас, балки моҳияти ва ҳақиқийлиги билан мувофиқ ҳолда ҳисобга олиниши ва тақдим этилиши зарур.

Молиявий ҳисоботдаги бетарафлик. Молиявий ҳисоботда бериладиган ахборот ишончли бўлиши учун тахминлардан мустақил бўлиши лозим.

Эҳтиёткорлик (консерватизм). Қарорлар қабул қилишда эҳтиёткорлик қонидасига риоя қилиш активлар ва даромад қайтадан баҳоланмаслиги, мажбуриятлар ёки харажатлар эса етарлича баҳоланмаслигига йўл қўймаслик мақсадида ноаниқлик шароитида баҳо чиқариш учун зарурдир.

Тўлиқлик. Молиявий ҳисоботларнинг ишончлилигини таъминлаш мақсадида ахборот етарлича тўла ҳажмда тақдим этилиши керак.

Кўрсаткичларнинг қийсийлиги. Молиявий ахборот фойдали ва мазмунли бўлиши учун, бир ҳисобот давридаги ахборот бошқа ҳисобот давридагиси билан қийсланадиган бўлиши керак.

Ҳисобот даврида даромадлар билан харажатларнинг мувофиқлиги. Ҳисобот даврида бўлган даромадлар билан харажатларнинг мувофиқлиги шуни англатадики, мазкур даврда ушбу ҳисобот давридаги даромадларни олишга асос бўлган харажатларгина акс эттирилади.

Активлар ва мажбуриятларнинг ҳақиқий баҳоси. Активлар ва мажбуриятларнинг ҳақиқий баҳолаш қонидаси шундан иборатки, уларнинг таннархи ёки сотиб олиш қиймати асосий баҳодир.

Изчиллик. Ҳисоб сиёсати бир даврдан иккинчи даврга изчил ўтказилиб боради деб ҳисобланади.

Ўз вақтида тақдим этиш. Ҳисобот ахборотининг асоссиз даражада кечиктирилиши билан у ўзининг иқтисодий аҳамиятини йўқотади. Ахборотни ўз вақтида тақдим этиш учун битимнинг ёки бошқа воқеанинг барча жиҳатлари маълум бўлгунга қадар ҳисоботга зарурат пайдо бўлиши мумкин, бу эса унинг ишончлилигини бузади.

Нафлар ва харажатлар орасидаги мувозанат. Нафлар ва харажатлар орасидаги мувозанат сифатга оид тавсиф эмас, аниқроғи тамойил бўйича чекловдир.

Сифатга оид тавсифлар орасидаги мувозанат. Амалиётда кўпинча сифат тавсифлари орасида мувозанат ёки ўзаро келишув бўлиши керак.

REFERENCES

1. Abdurahimovna, C. D., & Sultanbekovna, M. M. (2022). Cost and Accounting Concepts in Accounting and Their Accounting. *Global Scientific Review*, 4, 21-26.
2. Чилматова, Д. А., & Орипов, А. А. (2020). ХИЗМАТ КЎРСАТИШ КОРХОНАЛАРИДА ХАРАЖАТЛАРНИ ТАННАРХГА ОЛИБ БОРИШ УСУЛЛАРИ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 582-586).
3. Chilmatova, D. A. (2019). Minimum standards of remuneration for labor and its reflection in accounting in Uzbekistan. *Образование и наука в России и за рубежом*, (16), 161-165.
4. Chilmatova, D. A. (2020). ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 315-319).
5. Чилматова, Д. А. (2022). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИГА ЎТИШНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШ. *Scientific progress*, 3(2), 552-558.
6. Чилматова, Д. А. (2020). Интеграционный процесс между странами Центральной Азии. *Образование и наука в России и за рубежом*, (3), 67-68.
7. Чилматова, Д. А., & Холикбердиева, Д. Ё. (2021). ПРИРОРИТЕТНАЯ ЗАДАЧА: ПЕРЕХОД НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ (МСФО). *Актуальные научные исследования в современном мире*, (2-7), 175-177.
8. Чилматова, Д. А. (2020). РАЗВИТИЕ СЕРВИСНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ И ВОПРОСЫ ВВЕДЕНИЯ В МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ УЧЕТА. In *МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ* (pp. 271-278).
9. Chilmatova, D. A. (2022). ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF FINANCING INVESTMENT ACTIVITIES IN THE ECONOMY OF THE REGION. *Gospodarka i Innowacje*, 29, 74-80.
10. Chilmatova, D. A. (2022). Transition to International Financial Reporting Standards. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(11), 39-43.

11. Чилматова, Д. А. (2022). МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИДА ИНВЕСТИЦИЯ ФАОЛИЯТИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ. *Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар*, 6(6), 97-102.
12. Чилматова, Д. А. (2022). Молиявий хисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш борасида олиб борилаётган изчил тадбирлар. *Таълим тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар*, 1(2), 105-109.
13. Чилматова, Д. А. (2021). Республикада меҳнатга ҳақ тўлашнинг энг кам меъёрлари. *Халқаро онлайн илмий-амалий анжуман*, 1(5), 169-171.
14. Чилматова, Д. А. (2022). Асосий ва қўшимча таътилларни бухгалтерияда ҳисобга олиш тартиби. *Халқаро онлайн илмий-амалий анжуман*, 1(5), 163-168.
15. Чилматова, Д. А., & Холикбердиева, Д. Ё. (2021). ПРИРОРИТЕТНАЯ ЗАДАЧА: ПЕРЕХОД НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ (МСФО). *Актуальные научные исследования в современном мире*, (2-7), 175-177.
16. Jumakulov, Z., & Kunduzova, Q. I. (2021). Financial Independence in the Higher Education System of the Republic of Uzbekistan: Results and Conclusions. *Middle European Scientific Bulletin*, 19, 236-241.
17. Жумакулов, З. И., & Кундузова, Қ. И. (2020). Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва озиковқат хавфсизлигини таъминлаш. In *Минтақа Иқтисодиётини Инвестициялашнинг Молиявий-Ҳуқуқий Ва Инновацион Жиҳатлари* (pp. 604-608).
18. Рахимов, Д. (2015). Инвестицион ҳамкорлик корхона тараққиётининг омили сифатида. *Scienceweb academic papers collection*.
19. Jumakulov, Z., & Madaminov, A. (2022). Economic Factors of Introduction of the " University 3.0" Concept in Uzbekistan. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 12, 143-146.
20. Jumakulov, Z. I. (2022). IMPLEMENTATION OF PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP RELATIONS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 30, 104-108.
21. Raximov, D. (2021, December). DETERMINED CRITERIA FOR DIVERSIFICATION IN INDUSTRIAL ENTERPRISES. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 60-64).
22. Jumakulov, Z. I. (2022). Foreign Experiences of Organizing Financial Independence of Higher Education Institutions. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(11), 62-65.

23. Jumakulov, Z. I., & Madaminov, A. M. (2022). ISSUES OF IMPLEMENTATION OF THE UNIVERSITY 3.0 CONCEPT IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 29, 81-83.
24. Jumakulov, Z. I. (2022). Development of the Cluster System in Agriculture in Uzbekistan. *INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY*, 1(5), 226-229.
25. Jumakulov, Z. I. (2022). ISSUES OF FOOD SECURITY IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 30, 246-249.
26. Рахимов, Д. (2015). Ўзбекистон лизинг хизматлари бозорининг ривожланиш денденциялари. *Scienceweb academic papers collection*.
27. Жумақулов, З. И., & Кундузова, Қ. И. (2020). Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва озиковқат хавфсизлигини таъминлаш. In *Минтақа Иқтисодиётини Инвестициялашнинг Молиявий-Ҳуқуқий Ва Инновацион Жиҳатлари* (pp. 604-608).
28. Рахимов, Д. (2022). Саноатни диверсификациялаш иқтисодиётнинг муҳум омили. *Scienceweb academic papers collection*.
29. Mannopova, M., & Abdullayeva, S. (2022). THE WORK DONE AND THE DESIGNATED TASKS FOR THE DEVELOPMENT OF FRUIT AND VEGETABLE CLUSTERS IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 24, 1126-1129.
30. Абдуллаева, Ш. Э., & Маннопова, М. С. (2022). Основные направления развития и управления плодоовощными кластерами. *Ta'lim fidoyilari*, 6(7), 507-512.
31. Mannopova, M. S. (2022). Main Directions of Development of Fruit and Vegetable Clusters in Agriculture of Uzbekistan. *American Journal of Economics and Business Management*, 5(11), 106-109.
32. Mannopova, M. S., & Khalildinov, A. A. (2022). THE IMPORTANCE OF THE EFFECTIVE USE OF FRUIT VEGETABLE CLUSTERS IN AGRICULTURE OF UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 29, 117-120.
33. Рахимов, Д. Ш. (2021). Худуд саноатини диверсификациялашнинг инновацион стратегик мақсадлари. *Халқаро миқёсидаги илмий-амалий анжумани*, 1(1), 24-25.